

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - MAART - APRIL - MEI 2022 - JAARGANG 11 - NUMMER 1
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

FEEST VOOR 10 JAAR NATUURPUNT ANTWERPEN STAD!

HET BOOTSMANNETJE: WONDERLIJK INSECT

WANDELEN IN HET ZOERSELBOS

Red de
Wolvenberg, Joke
www.natuurpunt.be

Mijn excuses beste lezer, maar ik kan het niet laten: hip, hip, hip, hoeraa! De lokale Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad bestaat dit jaar 10 jaar!!

Officieel werd ze opgericht op 16 maart 2012, maar in werkelijkheid was een handvol dapperen natuurlijk al een hele tijd naarstig in de weer met de voorbereidingen.

Belangrijkste drijfveer was het besef dat het sterk verstedelijkte gebied binnen de Antwerpse ring toch een aparte natuurbenadering verdiende. Andere Natuurpuntafdelingen die actief zijn op Antwerps grondgebied beschikken veelal over grotere natuurgebieden (Hobokense Polder, Oude Landen, Blokkesdijk,...) en hun werkingsgebied bevat naast verstedelijkte zones vaak al meer landelijke facetten. Natuurpunt Antwerpen Stad is een 100% stedelijke afdeling.

Vanaf het begin hebben we ons lokale ledenblad Natuur.stad dan ook helemaal geënt op stedelijke natuur, ondertussen dus al 10 jaargangen.

Bij een verjaardag hoort een viering. In 2022 zullen we symbolisch op 10 verschillende plaatsen in ons werkingsgebied een evenement organiseren. De kalender en de thematieken vind je verder in dit nummer. Aftrappen doen we op 2 april op het Operaplein.

Ik weet dat het een cliché is, maar evengoed een waarheid als een koe: het zijn de inspanningen van vele vrijwilligers die er

voor gezorgd hebben dat onze afdeling nu al 10 jaar tal van activiteiten ontplooit in het sterkst verstedelijkte gebied van de stad Antwerpen. Ons bestuur (ook allemaal voor 100% vrijwilligers) houdt er dan ook aan om iedereen die ooit een steentje (of steen) bijdroeg, warm te bedanken.

En dat het verhaal van onze afdeling nog niet geschreven is, mag ook duidelijk zijn: we bruisen nog van de ideeën en te vaak overstijgt het aantal kansen het aantal vrijwilligers dat nodig is om ze ten volle te benutten.

Als je het dus voelt kriebelen om iets zinvols te doen voor de Antwerpse natuur, aarzel dan niet om ons te contacteren: info@natuurpuntantwerpenstad.be.

Koen Van Keer
Co-voorzitter

Inhoud

maart - mei 2022 - jaargang 11 - nummer 1

Voorwoord	2
Ooit iemand gekieteld met een veer?	3
10 jaar Natuurpunt Antwerpen Stad (deel 1)	4-5
Bootsmannetjes, wonderlijke insecten	6-7
Op stap in het historische Zoerselbos	8-9
10 jaar beleidsbeïnvloeding (deel 1/2)	10-11
De hazelaar	13
Lentekriebels	14
Plantenmarkt	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 130.000 gezinnen, die in Vlaanderen 26.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 30/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg – projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis door De Wriker cvba. Oplage: 3.500 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eyllen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Lieve Vercauteren, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels

Ooit iemand gekieteld met een veer?

Tekst: Ed van Boxel

Herinner je het je nog? Je zag een donsveertje liggen, raapte het op en kon niet aan de verleiding weerstaan om ondeugend en liefdevol je lief in het gras of opa en oma die in een luie stoel lagen te soezen, voorzichtig in het gezicht te kietelen. En dan die reacties. Eerst het wegmeppen van die vervelende vlieg tot het begon te dagen dat jij die vlieg was. Hilariteit!

Het kind heeft de veer mogelijk achteloos weggegooid. Maar het kan ook zijn dat het de veer van nabij bekeek en vragen begon te stellen. Nieuwsgierigheid: de eerste tekenen van een wetenschapper in de dop. Luisteren, meeleven, aanmoedigen!

Verwondering en vragen die boven komen drijven zoals: hoe licht is toch zo'n veertje? Waarom zo licht? Hoe kan het zo licht van gewicht zijn? Waar komt het vandaan? Is het nog dons of al een echte veer? Waarvoor dient het? Moet het soepel en stevig zijn? Op welke plaats zou de veer zitten, aan de vleugel, onder de vleugel, meteen aan de huid? Van waaruit groeit zo'n veertje en groeit het meteen in de goede richting? Enzovoort. Aanwakkeren, dat vragen stellen! Het zachtjes masseren tot een onderzoekende geest, een levenslange rijkdom.

Een veer bestaat uit een holle schacht waarop aan weerszijden de vlaggen staan. De vlaggen zijn opgebouwd uit baarden (lamellen zoals bij Luxaflex) die naast elkaar liggen. De mate waarin ze vasthaken bepaalt de stijfheid van de veer. Al die baarden kunnen onderling een fractie van een millimeter bewegen en zitten toch vast aan elkaar. Met een ingenieus haaksysteem, een soort 1-rijige velcro, en zo compact dat ze vrijwel geen lucht of water doorlaat. Zo wordt de lichaamswarmte binnen het verenkleed behouden en gebeurt het vliegen zo efficiënt mogelijk.

Als je trouwens de baarden iets uit elkaar trekt, krijg je ze niet meer terug aan elkaar! Dat heb je zeker al eens geprobeerd.

En uit welk materiaal bestaat zo'n veer? Uit een soort biologische groei-plastic: keratine. Het is bijna dezelfde stof als van hoofdharen of nagels, maar van een iets andere chemische samenstelling. De groei van de veer is vooraf geprogrammeerd voor een flexibele en veelzijdige taak. Vliegen is een heel intensief werk, zodat de vleugels en de veren behoorlijk slijten. En met versleten vleugels is het lastig vliegen. Om de zoveel tijd - in de rui - worden ze vervangen door nieuw aangroeiende veren.

Die veren en vleugels! Ze wegen heel weinig, zijn soepel en buigzaam en toch relatief stevig. Vliegtuigen hebben zware stijve vleugels. Vliegtuigbouwers zijn jaloers op vogels.

En vogels hebben geen propeller-, straal- of raketmotoren nodig. Gewoon de kracht van het klapwieken van vleugels. En met die vleugels kunnen ze ontzettend veel. Aangestuurd en gedraaid vanuit de aanzet. Omhoog, omlaag, stabiel, schuin om bochten te maken, te remmen, 'lift' te krijgen of te zweven. Alles in fracties van seconden.

In heel wat takken van wetenschap en techniek vind je mensen die door het oprapen en bewonderen van slechts één veertje op het spoor gezet zijn van onderzoek en research.

Weet je bijvoorbeeld waarom iemand anders jou wel met een veertje tot kietelen kan brengen, maar jij jezelf niet?

Wat een interessante wereld! Nu meteen even googelen! ■

TEL JE MEE HUISMUSSEN OP 9 EN 10 APRIL?

Op 9 en 10 april worden in heel Vlaanderen weer huismussen geteld. De huismus is in de stad een vrij zeldzame vogel geworden. Maar ze zijn er nog wel. Om het mussenbestand te kennen en om evoluties te herkennen is jouw bijdrage aan het project zeer waardevol. Tel de mussen in je tuin en in de straat. Het kost maar 10 minuutjes van je tijd. Op de website <http://www.mussenwerkgroep.be> wordt uitgelegd hoe je te werk gaat. Je vindt er ook het online formulier om de resultaten door te geven.

10 jaar Natuurpunt Antwerpen Stad! (deel 1)

Tekst: Johan Wyckmans

10 jaar geleden, op 16 maart 2012, schoot Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) uit de startblokken. Zo maar even midden in 't stad, met een louter stedelijk werkgebied. De contrastrijke combinatie natuur en stad was ongetwijfeld verrassend. Iets wat toen al herhaaldelijk weerklonk in de vraag: 'En wat gaan jullie hier doen?'

Aanwezig bij de oprichtende Algemene Vergadering van de Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad op 16 maart 2012 in de kelder van De Groene Waterman (foto: Johan Wyckmans)

Hoe het begon

Eerst even terug in de tijd. Begin 2011 namen twee vrijwilligers, Bas en Bart, het initiatief om enkele burgers te mobiliseren rond natuur in onze stad. Tot dan waren zes afdelingen van Natuurpunt actief in delen van de stad. Maar geen enkele hield zich specifiek met stadsnatuur bezig, met uitzondering van een kern van mensen rond het natuurgebied Wolvenberg. In overleg met de afdeling Natuurpunt Antwerpen Noord werd gestart met een werkgroep. Eén van de allereerste wapenfeiten waarmee een daadwerkelijke bijdrage aan de natuur in onze stad werd gerealiseerd, was de aanleg van inheemse geveltuinen in de Selderstraat en de Van Stralenstraat. Dit smaakte naar meer! We organiseerden onze eerste succesvolle bijenwandelingen en werden gevraagd om een Natuurpuntstand te bemannen tijdens 'Antwerpen Boert' in Park Spoor Noord en tijdens 'Het Groene Boek' in het Zuiderpershuis.

Nieuwe afdeling

We merkten het na enkele maanden al snel aan alles: deze stad had het potentieel en de nood aan een eigen stadsafdeling met knowhow rond stedelijke natuur. Na het nodige overleg tussen de afdelingen werd besloten de krachten te bundelen en in het stadscentrum een nieuwe afdeling op te richten. Drie afdelingen (Antwerpen Noord, Schijnvallei en Land van Reyen) stonden daarvoor een deel van hun werkingsgebied af. Natuurpunt Antwerpen Stad was geboren.

Ledenblad

Wat we hier dus gingen doen? Dat maakten we onder impuls van onze eerste voorzitter Bart Van de Voorde onmiddellijk duidelijk bij de uitgave van het allereerste nummer van ons ledenblad Natuur.stad dat begin juni 2012 bij zo'n 1750 leden in de bus viel. Op de cover stond een foto van het De Coninckplein met een door ons opgehangen vogelnestkastje in een boom. We gingen dus al zeker iets rond vogels doen! De titels op de cover gingen, uiteraard, over 'een nieuwe afdeling', ons 'Natuurgebied Wolvenberg' (dat we onmiddellijk in de kijker plaatsten om het belang van dit rijke stukje natuur in het hart van onze stad te benadrukken en te beschermen) en last but not least een artikel over biodiversiteit in de stad onder de titel: 'Wilder is beter'. De toon was gezet!

Geveltuinactie met inheemse planten op 22 oktober 2011 in de Selderstraat, 2060 Antwerpen. Rechtstaand met plasticen bak: medeinitiatiefnemer van de Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad, Bart Van de Voorde (foto: Johan Wyckmans)

Inheemse planten

Die titel recupereerden we 3 jaar later (in 2015) bij de start van onze eerste inheemse plantenmarkt en gebruiken we vandaag nog steeds als baseline. De inheemse plantenmarkt is intussen een vaste waarde in Antwerpen stad en niet alleen konden we heel wat Antwerpenaars met groene vingers overtuigen van meer biodiversiteit (en wat wildere plekje) in hun tuin, ook de stad en de districten gingen (deels) mee in dit verhaal!

Eerste inheemse plantenmarkt op 19 april 2015 aan de Kloosterstraat (foto: Johan Wyckmans)

Visie

Het belang van het structureel vergroenen, waarbij de 'natuurwaarde' van het groen voorop staat, dat is de visie die NAS beleidsmatig maximaal bleef en blijft nastreven. Koen Van Keer die in het tweede jaar de fakkel als voorzitter overnam van Bart houdt deze beleidslijn tot op de dag van vandaag strak aan.

(Wordt vervolgd)

2012 - 2022
10 jaar Natuurpunt ANTWERPEN STAD

10 locaties natuurbeleving in 't stad!

Feest mee!

OPENINGSFEEST
OPERAPLEIN

Zaterdag 2 april

DRIEKONINGENSTRAAT/
VICTOR JACOBSLEI

Zaterdag 14 mei

PARK SPOOR NOORD

Zondag 29 mei

STADSPARK

Zondag 10 juli 2022

DAGERAADPLAATS

Zondag 24 juli

KONIJNENWEI

Zondag 7 augustus

BRILSCHANSPARK

Zaterdag 27 augustus

NATUURGEBIED
WOLFENBERG

Zondag 28 augustus

HOF VAN LEYSEN

Zondag 11 september

SINT-ANDRIESPLAATS/
LANGE RIDDERSTRAAT

Zondag 9 oktober

DOMEIN HERTOGHE

Zondag 23 oktober

www.natuurpuntantwerpenstad.be/10jaarNAS/

Bootsmannetjes, wonderlijke insecten

Tekst: Koen Van Keer

Afgelopen zomer zag ik, wandelend door de Antwerpse Helenalei, plots een lichtgekleurd dood insect op het dak van een personenwagen liggen. Het bleek om een bootsmannetje te gaan, een waterinsect. Hoe kwam dat daar terecht?

Ondersteboven

Bootsmannetjes worden ook wel 'rugzwemmers' genoemd omdat ze met hun buik naar boven zwemmen. Als ze naar het wateroppervlak komen om te ademen, doen ze dat door ondersteboven tegen de waterspiegel te hangen. De achterkant van hun achterlijf doorboort dan dat wateroppervlak. Het insect brengt veel tijd door in die positie, niet omdat het veel moet ademen, maar omdat dat meteen de goeie houding is om zijn eten te verzamelen. Het bootsmannetje is immers een roofdier en één manier om prooien te vangen is tegen het wateroppervlak hangen en via trillingen op het water spartelende insecten detecteren. Hij zwemt er dan naartoe, grijpt de prooi langs onder vast en steekt die meteen terwijl hij een verlamdend gif toedient.

'Waterbij'

Die steek kan trouwens ook pijnlijk zijn voor de mens en daaraan heeft het bootsmannetje zijn bij-naam 'waterbij' te danken. Natuurlijk loop je zo'n steek enkel op wanneer je het insect met je handen vastneemt. Wie wil zien wat de steek teweegbracht bij Ketnet-wrapper Aaron, moet zeker eens aflevering 8 van het programma 'Schijtuizen' bekijken (<https://www.vrt.be/vrtnu/a-z/schijtuizen/1/schijtuizen-s1a8/>).

Bovenaanzicht gewoon bootsmannetje
(illustratie Naturalis)

Een tweede jachtstrategie passen ze al zwemmend toe, waarbij ze gewoon onder water een prooi achtervolgen. Daarbij vangen ze minuscule diertjes zoals watervlooien, maar durven ze ook prooien te vangen die groter zijn dan zichzelf, zoals kikkervisjes. Ze vormen een belangrijk onderdeel van het waterecosysteem en voor ons mensen maken ze zich 'nuttig' door o.a. bij te dragen aan het bestrijden van muggen. Bootsmannetjes zijn uitstekende zwemmers en gebruiken daartoe hun lange achterpoten, die voorzien zijn van zwemborstels. Op het land bewegen ze zich nogal onhandig voort.

Dood bootsmannetje bovenop personenwagen
in Helenalei (foto: Koen Van Keer)

Ook in Antwerpen

In België komen zes soorten bootsmannetjes voor, waarvan het gewoon bootsmannetje de algemeenste is. Je vindt dit anderhalve centimeter grote insect het hele jaar door in allerlei stilstaande wateren. In het werkingsgebied van onze afdeling is die soort gevonden in de vijver van ons natuurgebied Wolvenberg, in een poeltje van de Antwerpse Zoo, in de vijver van campus Middelheim, in de Stadsparkvijver en dus op het dak van een auto in de Helenalei. Wat is daar nu gebeurd? Bootsmannetjes zijn goede vliegers. Wanneer bijvoorbeeld het poeltje waarin ze verblijven uitdroogt door de zomerzon, moeten ze op zoek naar een andere waterpartij. Dat doen ze door voornamelijk's nachts te gaan rondvliegen en hoe herkent een vliegend insect een potentieel wateroppervlak? Juist, door de reflectie van het (maan)licht. Vliegende waterinsecten zoals het bootsmannetje worden dus regelmatig misleid door de reflectie van licht op blinkende oppervlakken, zoals zonnepanelen, daken van serres of... auto's.

Voor wie het zou vergeten zijn: hernieuw je lidmaatschap!

Help ons om ook in 2022 de natuur in onze stad te beschermen en uit te breiden.

Schrijf je lidgeld (30 € voor het hele gezin) over op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 van Natuurpunt, met vermelding van je naam, lidnummer en adres.

Alvast hartelijk bedankt!

Het vrijwilligersteam van Natuurpunt Antwerpen Stad

Op stap in het historische Zoerselbos

Tekst: Ria Van Bastelaere

Het Zoerselbos is één van de oudste boscomplexen in onze provincie. Het gebied van meer dan 400ha heeft een gevarieerd landschap en een breed aanbod aan vegetatietypes. Eeuwenoude eikenbossen en volwassen naaldhout wisselen af met graslanden, heide en soortenrijke overgangsgebieden. Het is een van de belangrijkste vindplaatsen van autochtone en inheemse bomen en struiken in Vlaanderen. Er komen een twintigtal soorten voor waaronder: fladderiep, wegedoorn, wilde kardinaalsmuts, rode kornoelje, hazelaar, sleedoorn, Gelderse roos,...

Vloeibeemden

Kenmerkend en zeldzaam is het vloeibeemdenlandschap langs de oevers van de Tappelbeek. Vloeibeemden zijn een eeuwenoud landbouwsysteem waarbij de graslanden in de winter onder water werden gezet, als een soort 'natuurlijke' bemesting van de hooilanden. De oude structuur met historische spuien en graslanden omzoomd door houtkanten is nog duidelijk aanwezig.

50 jaar 'De Vrienden van het Zoerselbos'

In 1972 werd door een aantal vrijwilligers de vzw 'De vrienden van het Zoerselbos' opgericht met als doel het leefmilieu, de natuur en het cultureel erfgoed van het Zoerselbos te beschermen. In 2022 staat er dus 50 jaar op de teller!

Foto: Vrienden van het Zoerselbos

Interessant bezoekerscentrum

Een wandeling in het Zoerselbos start je best aan wandelknooppunt 20, bij het Boshuisje en het bezoekerscentrum. Het Boshuisje is een voormalige boswachterswoning die bekend werd omdat Hendrik Conscience hier het fictieve verhaal van de Loteling situeerde in zijn gelijknamige roman.

Het bezoekerscentrum vind je daartegenover. Het wordt uitgebaat door 'De Vrienden van het Zoerselbos' en je vindt er informatie over de strijd voor het behoud van het Zoerselbos, over fauna en flora en over de rol die het Zoerselbos speelt in de werken van Hendrik Conscience. Voor de jongere bezoekers zijn er ook enkele leuke doe-elementen aanwezig.

Wandelnetwerk

Door het Zoerselbos lopen enkele vrij toegankelijke wegen en paden. Aan de hand van de wandelknooppunten kan je zelf je wandeling uitstippelen. Zie het kaartje hiernaast. Een aanrader is bijvoorbeeld de 'Boshuiswandeling'. De basisvariant is 5,8 km lang en gaat langs de knooppunten 20 – 41 – 24 – 25 – 23 – 22 – 30 – 21 – 48 – 20. De variant voor kinderwagens en rolstoelen heeft een lengte van 6,3 km. Je volgt dan de knooppunten 20 – 41 – 25 – 23 – 22 – 53 – 33 – 30 – 21 – 48 – 42 – 19 – 20.

Praktisch

Het bezoekerscentrum, Boshuisweg 2, 2980 Zoersel, is open van 13 uur tot 17 uur op zater-, zon- en feestdagen; tijdens schoolvakanties ook op vrijdag.

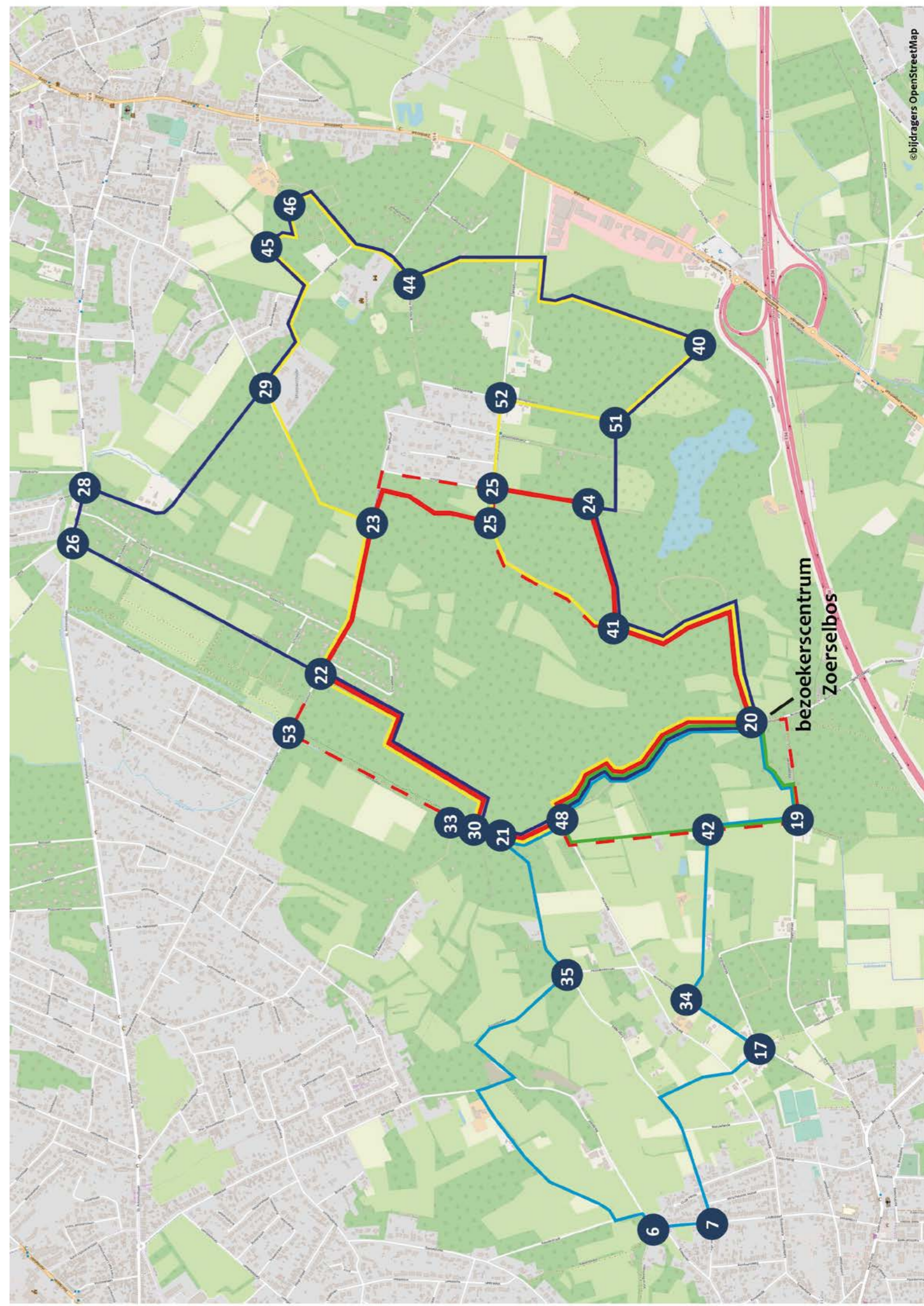
Elke eerste zondag van de maand kan je kosteloos deelnemen aan een geleide wandeling van ongeveer 2,5 uur. Afspraak om 14u aan het bezoekerscentrum.

Je kan er ook terecht voor een gidsbeurt op aanvraag tegen een kleine vergoeding. Stuur een mail naar info@zoerselbos.be

Op de geleide wandelingen mogen honden niet mee. Laarzen zijn aanbevolen.

Activiteiten zijn afhankelijk van eventueel geldende gezondheidsmaatregelen.

Meer info op www.zoerselbos.be, Facebook/Zoerselbos of via info@zoerselbos.be.

10 jaar beleidsbeïnvloeding

(deel 1/2)

Tekst: Koen Van Keer

Van bij de oprichting van een echte 'stadsafdeling' van Natuurpunt in Antwerpen, was duidelijk dat 'beleidswerking' erg belangrijk moest zijn. Niet alleen vanwege de vaststelling dat er nog veel werk aan de winkel was, maar ook omdat Antwerpen als grootste stad van Vlaanderen een voorbeeldfunctie moet hebben op vlak van natuurbeleid.

Missie

'Antwerpen structureel groener maken, waarbij de natuurwaarde van dat groen voorop staat' is de missie waarvoor we als stadsafdeling kozen.

Daar waar de allermeeeste Natuurpuntafdelingen in het 'buitengebied' kunnen focussen op de aankoop en het beheer van nieuwe natuurgebieden, ligt dat in het werkingsgebied (de zone binnen de Antwerpse ring + district Berchem buiten de ring) van onze lokale afdeling een pak moeilijker. De mogelijkheden om in dat stadsgebied nieuwe natuurgebieden te ontwikkelen (laat staan aan te kopen), zijn op z'n zachtst gezegd 'erg beperkt'.

Flora

Als we iets voor de natuur in de stad wilden doen, was het dus in de eerste plaats zaak om het bestaande groen 'kwalitatiever' te maken. Een logische en belangrijke stap daarin is zorgen voor inheemse planten. Die zorgen immers voor een ecologische aansluiting met de organismen die hier van nature voorkomen, terwijl dat bij uitheemse ('exotische') planten veel minder het geval is (klassiek voorbeeld wordt zichtbaar in de tabel hiernaast). Daarnaast zijn een heel aantal exotische planten 'invasief' en veroorzaken ze dus schade aan de aanwezige natuur. Doordat in steden traditioneel massa's exotische planten worden gebruikt in het openbaar domein, vormen ze daarnaast vaak 'bronpopulaties' van waaruit die exoten ook niet-stedelijke gebieden gaan bevolken. Met deze boodschap trokken we al snel naar de Antwerpse politiek en administratie, met de vraag om in de plantenkeuze voor het openbaar domein meer te gaan opteren voor inheemse planten. Daarop ontwikkelde de Antwerpse groendienst het principe 'Inheems+'. Districten die aanplantingen willen doen, krijgen nu de optie aangeboden om te kiezen voor inheemse planten.

Het Natuurpuntlabel voor het ecologisch maai-beheer op het Schoonselhof (foto: Koen Van Keer)

Zelf proberen we onze concrete duit in het zakje te doen door jaarlijks in het voorjaar een inheemse plantenmarkt te organiseren in Antwerpen. Die is ondertussen aan haar achtste editie toe (zie elders in dit nummer).

Het Natuurpuntlabel voor het initiatief van de Antwerpse Toekomstbomen (foto: Koen Van Keer)

Ook het initiatief om de lokale overheid aan te moedigen om goede natuurmaatregelen te nemen via de toekenning van een 'Natuurpuntlabel', werd vanuit onze afdeling opgestart. Zo kreeg de stad

het label toegekend voor een aantal plaatsen waar een extensief maai-beheer wordt toegepast en vind je ons logo ook terug bij een aantal bomen op het Antwerpse openbaar domein omdat we het label ook toekenden aan het stedelijk initiatief van de 'Toekomstbomen'.

Sensibilisering

Een andere vaststelling is dat in onze lokale afdeling erg veel mensen wonen (meer dan 200.000) en er dus een groot potentieel is om mensen te bereiken. Er liggen met andere woorden heel wat mogelijkheden om mensen te verwonderen over stadsnatuur en hen warm te maken om er ook zorg voor te dragen. Dat doen we vanaf het begin al door stadsnatuurwandelingen (al dan niet met onze plantenwerkgroep of vogelwerkgroep), natuuractiviteiten met jongeren (door onze JONAS-werkgroep), natuurartikels op onze website en in ons lokale ledenblad (Natuur.stad) of het organiseren van cursussen en workshops (via onze educatiewerking).

Een serieuze 'opschaling' van educatie- en sensibiliseringsactiviteiten verwachten we te kunnen realiseren via de oprichting van het 'Natuurhuis Brialmont', waarvan de bouw in 2023 gepland is. Het idee van een natuurhuis kreeg vorm door de vele samenwerkingen tussen onze afdeling en de stedelijke administratie en politiek, tot schepen voor Leefmilieu Tom Meeuws besliste om het idee samen met partners Agentschap Natuur en Bos (ANB), het Vlaamse departement Omgeving en Natuurpunt ook echt te gaan realiseren. Onze lokale afdeling speelt daarbij een cruciale rol in de ontplooiing van een natuureducatieve werking rond natuur in de stad.

In het volgende nummer: 'Dialogo met politiek en administratie (deel 2/2)'

Schepen Caroline Bastiaens, Koen Van Keer en algemeen Natuurpuntvoorzitter Lieven De Schampelaere tijdens het persmoment voor de toekenning van het Natuurpuntlabel aan het initiatief van de Antwerpse Toekomstbomen, 14 juni 2018 (foto: Luk Smets)

Inheemse boomsoorten en genera	aantal insectensoorten	Uitheemse boomsoorten en genera
Winter- en Zomereik	284	
Wilg	266	
Berk	229	
Meidoorn	149	
Sleedoorn	109	
Populier	97	
Appel	93	
Grove den	91	
Zwarte els	90	
Iep	82	
Hazelaar	73	
Beuk	64	
Gewone es	41	
	37	Fijnspar
Linde	31	
Haagbeuk	28	
Wilde lijsterbes	28	
Spaanse aak	26	
Jeneverbes	20	
	17	Europese lork
	16	Zilverpar
	15	Gewone esdoorn
Hulst	7	
	5	Tamme kastanje
	4	Witte paardenkastanje
	3	Okkernoot
	2	Steeneik
Taxus	1	
	1	Robinia
	0	Plataan

Aantal planten-etende insectensoorten dat leeft op verschillende boomsoorten in Groot-Brittannië (naar 'Punten en lijnen in het landschap', Hermy & De Blust 1997, p.68)

LEZING

"De natuurgebieden van de Schijnvallei"

Natuur ontdekken in de omgeving van Antwerpen door Jens Verwaerde

ter gelegenheid van de jaarlijkse ledenbijeenkomst en het 10-jarig bestaan van Natuurpunt Antwerpen Stad

Wanneer: vrijdagavond 18 maart 2022

Waar: de kelder van De Groene Waterman (Wolstraat 7, 2000 Antwerpen)

Programma:

19u00: bondig jaaroverzicht en verkiezing van het nieuwe bestuur

19u45: lezing door Jens Verwaerde

20u15: einde lezing en mogelijkheid tot het stellen van vragen

20u30: gezellige borrel

Mail ons op

secretariaat@natuurpuntantwerpenstad.be om je aanwezigheid te bevestigen.

Tot dan!

JOUW FIETSAVONTUUR START BIJ FIETSEN DE GEUS!

Wij zijn jouw fietswinkel in Antwerpen en omgeving. Met welke fiets schrijf jij jouw verhaal: de stadsfiets, elektrische fiets, reisfiets, snelle pendelfiets of (elektrische) vouwfiets? We helpen je kiezen.

KOM EENS LANGS IN ÉÉN VAN
ONZE 3 WINKELS OF PLAN JE
TESTRIT ONLINE!

FIETSEN DE GEUS ANTWERPEN
antwerpen@fietsendegeus.be
Marnixplaats 4, 2000 Antwerpen
03 238 17 12

FIETSEN DE GEUS BERCHEM
berchem@fietsendegeus.be
Grotesteeweg 95, 2600 Berchem
03 239 84 74

FIETSEN DE GEUS EDEGEM
edegem@fietsendegeus.be
Trooststraat 34/36, 2650 Edegem
03 457 27 69

OPENINGSUREN
zondag en maandag gesloten
di - vr 09u30 - 12u30 en 13u30-18u00
za 10u00 - 18u00 doorlopend

FIETSENDEGEUS.BE

De hazelaar

Tekst Marc Van Outryve

Naaktbloeier

De gewone hazelaar is een breed uitgroeiende struik. Als naaktbloeier bloeit hij vóórdat hij bladeren heeft. De mannelijke en de vrouwelijke bloemen zitten apart op dezelfde plant. De mannelijke hangen in 2-8 cm lange katjes soms al in januari aan de takken. Bij zacht weer zwellen ze en openen zich, de wind verspreidt hun stuifmeel. De vrouwelijke bloemen verschijnen pas in de lente, in een geschubd knopje met rode stijlen. Het stuifmeel wordt losgelaten voordat de stempels van dezelfde heester het kunnen ontvangen, wat zelfbestuiving vermijdt. De hazelaar wordt veel gebruikt in de hakhoutcultuur. Met de taai 3-jarige tenen bond men hekken op.

Ook in ons natuurdomein Wolvenberg vind je hazelaren. In Antwerpen is hij soms aangeplant als straatboom. Cultivars zijn in parken en tuinen geplant voor hun eetbare vruchten of als sierplant. Soms zie je een hoge boomhazelaar, met rechte onvertakte stam. De gewone hazelaar draagt pas vrucht na 10 jaar. Talrijke cultivars kunnen vroeger vrucht dragen, met grote en vliesarme noten.

Symbol van eeuwigheid en vruchtbaarheid

Sedert eeuwen is de hazelaar hier wijd verspreid. Van alle bomen en planten gold hij als de meest magische. De doodse winter had er weinig vat op. Want reeds in de winter draagt hij katjes, overigens ook de eerste bloeiers in het voorjaar. De hazelaar 'overwon' de tijd en werd symbool van de eeuwigheid. Bij de Kelten was hij gewijd aan de witte godin van de vruchtbaarheid. De druiden droegen hazelaartakken als teken van wijsheid tijdens rechtspleging. Bij de Germanen verbeeldde hij de mannelijke potentie. Men plantte hazelaars om de energiewaarde van hun noten. In de middeleeuwen werd men bestraft wanneer men de struik kapte. Een Y-vormige tak van de hazelaar diende als wichelroede, bijvoorbeeld om waterbronnen op te sporen.

Hazelnoten, alom gegeerd

Hazelnoten staan op het menu van talrijke dieren. De hazelnootknopmijt doet de knoppen dik opzwellen en afsterven. De heester wordt soms bezocht door de hazelnootboorder, die eitjes afzet in jonge hazelnoten, waarna de larven de vrucht opeten. Bladsnuitkevers vreten het blad aan, waarbij het oprolt. Ook eekhoorns, hazelmuizen, gaaien en spechten lusten hazelnoten. Muizen knabbelen een gaatje middenin de vrucht om ze te verorberen. Gaaien zijn verlekkerd op hazelnoten en verstoppen ze ook als winterreserve. Wanneer ze hun bergplaats vergeten, kunnen de zaadjes kiemen. Hazelnoten zijn ook voor ons lekker en voedzaam. Ze bevatten bloedvatbeschermende onverzadigde vetzuren en vitamine E. Dit anti-oxydant regelt de celstofwisseling en bevordert de vruchtbaarheid. Hadden die oude Germanen dan toch gelijk?

Hazelaar met noten (foto: Frank Coulier)

Mannelijke katjes
(foto: Suzy Verschueren)

HAZELAAR	
Latijnse naam	Corylus avellana
Familie	berkachtigen
Voorkomen	bosrand, struwelen; aangeplant
Hoogte	tot 7 m
Schors	bronskleurig, glanzend; later lichtbruin
Bladeren	eirond, spits topje, dubbel gezaagd
Bloemen	vrouwelijke en mannelijke (katjes) eenhuizig
Vrucht	hazelnoot met zaadjes
Verspreiding	zaadjes kiemen ondergronds

Lentekriebels

Tekst: Ria Daman

De dagen lijken langer: het wordt vroeger licht en later donker.

In de tuin, in het park en in het bos komen de eerste bloemen piepen (krokus, narcis, hyacint, ...)

Heb je al bloesems gezien aan sommige bomen?

Zie je de knoppen aan bomen en struiken? Uit sommige komen straks nieuwe blaadjes en uit andere bloemetjes en later hopelijk veel vruchten.

Heb je de eerste zwaluwen al gespot? Misschien zelfs een ooievaar?

Ook de nachtegaal en de koekoek behoren tot onze zomergasten.

Trekvogels, die in de herfst naar warmere landen in het zuiden waren vertrokken, komen nu terug om de zomer bij ons door te brengen.

Vogels gaan een nest maken, eieren leggen en broeden.

En hoe zit het met de egels?

Ze hebben in hun nest een winterslaap gehouden en worden nu weer wakker en actief.

Ook de vlermuizen zullen weer aan hun nachtelijke tochten beginnen.

Kikkers, salamanders en padden komen uit de modder gekropen en gaan op zoek naar een plek met water om zich voort te planten.

Maak je ook al maar klaar voor een vriendelijke ontmoeting met een lieveheersbeestje of een vlindertje!

Voel jij ook de lentekriebels naar boven komen?

Licht, warmte en een goed gevoel ... dank u, lente !!!

Overal is het tijd voor nieuw leven.

Als we straks gaan wandelen buiten de stad, kunnen we genieten van het dartelen van jonge diertjes in de wei.

Kan jij het jong bij zijn ouders zetten?

hengst, merrie, ...

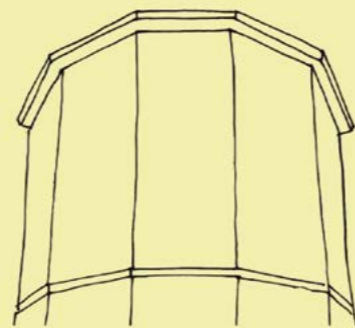
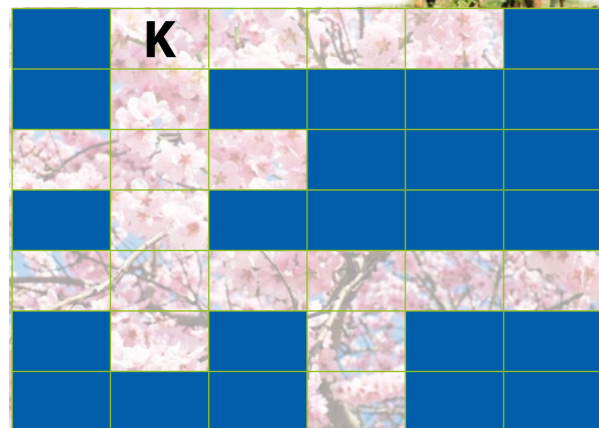
stier, koe, ...

haan, kip, ...

ram, ooi, ...

beer, zeug, ...

Breng dan de jonge diertjes over in het puzzelraam hieronder.

VITIS

eten + drinken

open

woe-zon — 11:30

Generaal Drubbelstraat 128, Berchem

wij proberen zoveel mogelijk met lokale producten te werken

allergenen — vraag info aan de bar

reservaties — 0490434346

natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

8ste
editie

INHEEMSE PLANTENMARKT

WILDER IS BETER

Bestel **ONLINE** van
1 maart 2022 t.e.m. 31 maart 2022
www.wilderisbeter.be

GRATIS LEVERING AAN HUIS*

We leveren jouw planten aan de voordeur in het arrondissement Antwerpen op vrijdag 22 april*, zaterdag 23 april*, zondag 24 april* en maandag 25 april 2022*

Stockverkoop op 1 mei 2022 van 10 tot 15 uur
Plein Kloosterstraat-Goedehoopstraat, 2000 Antwerpen.

Ontdek ons volledige gamma van **biologisch gekweekte, inheemse planten** voor een **maximaal ecologische tuin!**

Met klimplanten van **autochtone herkomst!**
Voor **meer biodiversiteit!**

* Zie voorwaarden en specificaties op onze website

V.U. Jhr. An Wycenans, Belgijensz. 6873, 2000 Antwerpen

Activiteitenkalender

De geldende coronamaatregelen worden strikt gevolgd.
Voor de volledige agenda en de meest recente info zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

10 jaar Natuurpunt Antwerpen Stad (2012 – 2022)! Feest mee!

Openingsfeest Operaplein: zaterdag 2 april 2022 van 10 uur tot 22 uur.
Ontstaan, evolutie, verwezenlijkingen, belang en toekomst van Natuurpunt Antwerpen Stad.

Hoek Driekoningenstraat/Victor Jacobslei: zaterdag 14 mei 2022 van 10 uur tot 18 uur.
Wilde bijen onder dak, is biodiversiteit in 't stad (met workshop 'bijenhotel bouwen').

Park Spoor Noord: 29 mei 2022 van 10 uur tot 20 uur. Gierzwaluwen, de luchtacrobaten van 't stad!
Meer info: www.natuurpuntaantwerpenstad.be/10jaarNAS/

Maart 2022

18 Algemene vergadering

Start om 19u, in de kelder van De Groene Waterman, Wolstraat 7, Antwerpen. (Zie ook p. 11)

April 2022

2 Openingsfeest 10 jaar NAS

Operaplein

2 Themawandeling Wolvenberg

'Voorjaarsbloeiërs', gids: Hilde Lodewijckx
10 uur - 12 uur. Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug - Singel, 2600 Berchem

10 Daguitstap Vogelwerkgroep

De Stadsmus

Turnhouts Vennengebied (Turnhout)
8 uur, afspraakplaats: Borsbeeksebrug (vertrekplaats Flixbus)
Carpooling. Inschrijven verplicht via vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

Mei 2022

1 Inheemse plantenmarkt

Pleintje Goedehoopstraat/Kloosterstraat (zie ook p. 15)

2 Voordracht: 'Zijn alle bijen groepsdieren?'

Honingbijen wel, maar de meeste soorten bijen leven solitair. Ieder vrouwtje bouwt haar eigen nest en verzorgt haar eigen broed. Sommige bijensoorten zijn socialer van aard. Ze delen eenzelfde nestholte of verdelen de taken om hun nakomelingen efficiënter groot te brengen. Jos Daniëls vertelt je er alles over.
Prijs: leden: 2€, niet-leden: 3€

Locatie: Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, 2600 Berchem

Beginuur: 19u30

Interesse?

Schrijf vlug in op natuuras@gmail.com.

14 Feest 10 jaar NAS

Hoek Driekoningenstraat/Victor Jacobslei

29 Feest 10 jaar NAS

Park Spoor Noord

29 Hommelwandeling - gratis deelname

Alle info en inschrijvingen:

<https://www.natuurpunt.be/agenda/hommelwandeling-het-provinciaal-groendomein-rivierenhof-51787>

<https://www.facebook.com/events/1265668117287737>

CURSUS

Plantengemeenschappen

Hans Vermeulen vertelt je in één theoretische les en op 3 excursies welke planten elkaar als maatje willen.

19 april van 19u30 tot 21u00 in het Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, 2600 Berchem

7 mei, 21 mei, 4 juni telkens in de voormiddag (plaats wordt meegedeeld)

Prijs: leden: 36€, niet-leden: 42€

Organisatie: Natuurpunt Antwerpen Stad, Jos Moeskops, tel. 0487 90 56 17, natuuras@gmail.com
Plantenwerkgroep Antwerpen Stad (FONAS)
Natuurpunt CVN

Verdere info en inschrijvingen via:

<https://www.natuurpunt.be/agenda/cursus-plantengemeenschappen-en-vegetatietypes-berchem-49912>

DE STADSMUS

Vogeltellingen (iedere eerste zondag van de maand)

6 maart 2022

8u30 Stadspark

Afspraakplaats: hoek Van Eycklei - Quinten Matsijslei

3 april 2022

8u30 Een aantal groene plekken in de stad (met de fiets)

Afspraakplaats: Poortgebouw Groen Kwartier, Lange Leemstraat, 2018 Antwerpen

1 mei 2022

8u30 Brialmontpark (Wolvenberg)

Afspraakplaats: Voetgangersbrug, kant Wolvenberg, 2600 Berchem

BEHEER WOLVENBERG

Elke zondag vanaf 6 maart 2022 tot en met 29 mei 2022

Van 9u30 tot 12 uur

Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug - Singel, 2600 Berchem

Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan. Werkhandschoenen krijg je ter plekke.

ZWERFVUILACTIE

Laatste zondag van de maand

(27 maart 2022 - 24 april 2022 - 29 mei 2022)
van 14 uur tot 16 uur - parking Antwerps Zeilcentrum Noordkasteel, Oosterweelsteenweg 1, 2030 Antwerpen